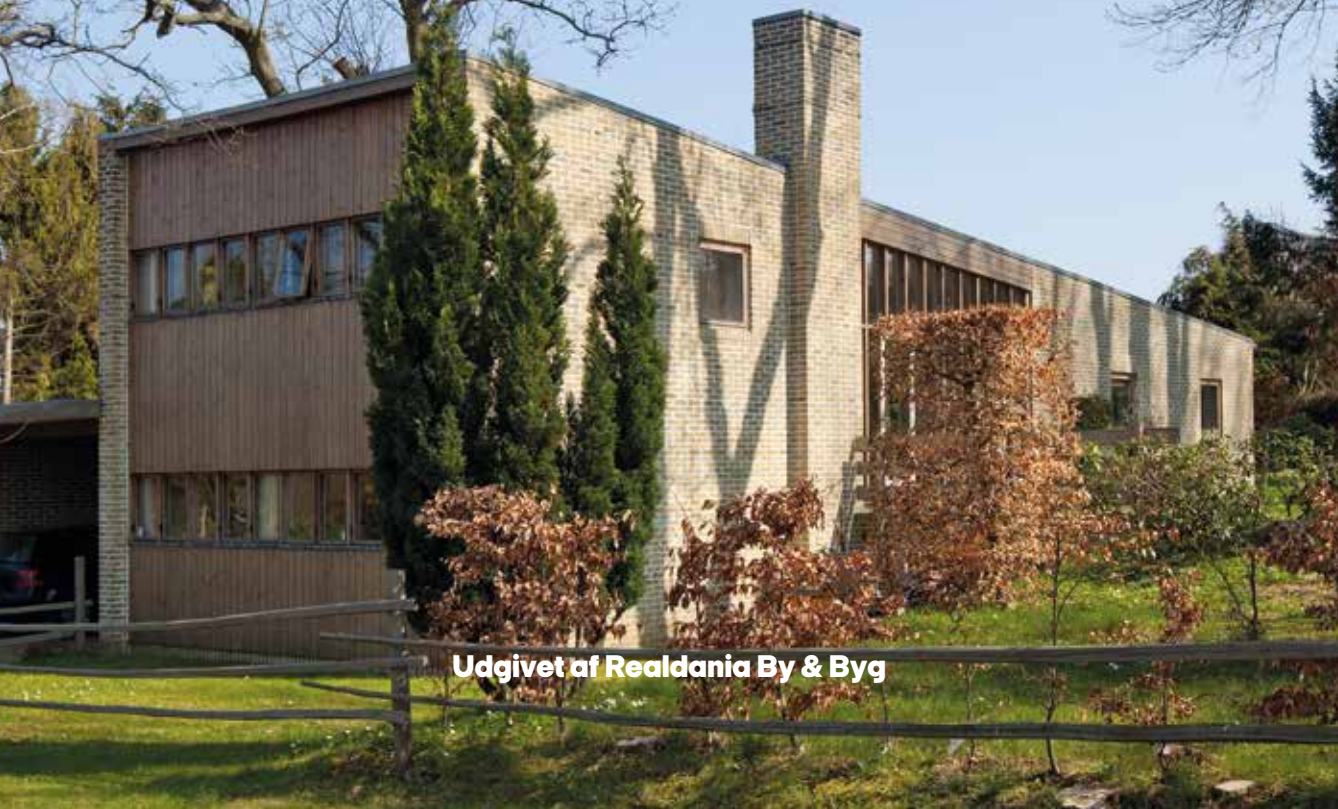

Inger og Johannes Exners eget hus

Udgivet af Realdania By & Byg

INGER OG JOHANNES EXNER

Inger og Johannes Exner (begge født i 1926) er uddannet på Kunstakademiets Arkitektskole i København, hvor de blev færdige i 1954. I 1958 åbnede parret egen tegnestue. Deres første store opgave var Sankt Clemens Kirke i Randers. De har tegnet og restaureret flere kirker og er tillige kendt verden over for deres restaurering af Koldinghus; en restaurering, der stod på fra 1972-1994.

Johannes Exner blev i 1965 lektor og leder af restaureringsafdelingen på Arkitektskolen Aarhus og var fra 1984 til 1992 professor samme sted.

Forord

“Der startede vores ret klare reaktion mod modernisme og den herskende stil. Vi besluttede, at vi ikke ville følge moden, men at det derimod var vigtigt for os at få huset til at passe til stedet og at benytte traditionelle materialer.”

Sådan siger Johannes Exner i denne meget personlige bog, hvor han sammen med Inger Exner fortæller historien om det hus, som i første omgang mest af alt handlede om et ungt arkitektpars ønske om at skabe et godt og funktionelt sted for familien og siden er skrevet ind som et væsentligt kapitel i dansk arkitekturhistorie: Johannes og Inger Exners eget hus i Skodsborg, opført i 1961.

For selv om det er distinkte kirkebyggerier, restaureringer og et skarpt blik for by- og bygningspleje, som parret er mest kendt for, så blev deres eget hus på Højagervej i Skodsborg på mange måder definerende for resten af deres virke. Det var her på den unikke grund med en fredet bronzealderhøj i baghaven, at deres faglige parløb blev sat i gang.

Et parløb, der har varet i mere end et halvt århundrede, og som har været båret af en fælles passion og en stærk samhørighed. Sammen har de haft modet til at træde ud af tidens gængse strømninger og gå nye veje. Det viste de allerede i 1960, da de skulle finde byggegrunden til deres første hus, placere huset på grunden, vælge materialer og indrette sig.

“Da vi byggede huset i Skodsborg, så byggede vi for evigheden. Vi skulle jo bo der altid, men det blev så bare fem år,” fortæller Inger Exner i bogen. Allerede i 1966 flyttede parret og deres fire børn fra huset i Skodsborg til Aarhus, hvor Johannes var blevet lektor på den nystartede arkitektskole. Men huset på Højagervej forblev stående, og heldigvis ændrede de nye ejere stort set intet.

I efteråret 2013 købte Realdania By & Byg huset og gav det en ’nænsom pleje’ – sådan som Johannes Exner ville have udtrykt det. Dermed kan Exner-parret og alle andre beundrere af det enkle hus vide sig sikre på, at huset og dets fortællerværdi bevares for eftertiden.

Realdania By & Byg
Juni 2018

Exners eget hus

Af journalist Brian Stræde

På det lille lysbord i arbejdsværelset ligger en stribe gamle dias og fortæller en historie. De falmende farver og børnenes knæstrømper røber, at historien foregår for mere end et halvt århundrede siden, men huset, som går igen på alle billederne, fremstår tidløst med sine rene linjer og enkle materialer.

Da billederne blev taget, handlede historien mest om et ungt arkitektpars ønske om at bygge et godt og funktionelt hus for familien. Siden er den blevet skrevet ind som et væsentligt kapitel i dansk arkitekturhistorie.

Inger og Johannes Exners hus står på Højagervej i Skodsborg, men parret nåede kun at bo i det i fem år, inden et jobtilbud førte dem til Aarhus og til den herskabelige Marselis-villa, hvor lysbordet med diassene i dag står. Blandt gulv-til-loft reoler fyldt med arkitekturbøger og skitser fra et langt arbejdsliv.

Til trods for det og til trods for, at det er kirker og restaureringer, som parret er mest kendt for, så blev huset på Højagervej alligevel på mange måder definerende for resten af deres virke.

“Der startede jo vores ret klare reaktion mod modernisme og den herskende stil. Vi besluttede, at vi ikke ville følge moden, men at det derimod var vigtigt for os at få huset til at passe til stedet og at benytte traditionelle materialer,” fortæller Johannes Exner.

Et smukt sted at bo

Inger og Johannes er begge født i Randers, men flyttede til København for at studere. I slutningen af 1950'erne boede de i en taglejlighed på Østerbro, hvor udsigten til himlen over byens tage var den eneste kontakt med naturen. Lejligheden havde tjent dem godt, og deres to første børn havde trådt deres første skridt i den, men det var efterhånden blevet tid til at få mere plads.

Brugen af samme type tegl i både huset, carporten og terrassebelæggningerne skaber en afdæmpet enkelhed og en naturlig sammenhæng med den omgivende natur.

De brede, ujævne fuger i murværket tilfører huset et levende og stoffligt præg. 50 år efter opførelsen udgør murværket stadig et af husets særlige karaktertræk. Til højre terrassen ud fra værelsesfløjen; til venstre terrassen ud for køkkenet.

“Vi ville gerne have lidt mere frihed og natur omkring os, så børnene nemmere kunne komme ud at lege. Derfor cyklede vi rundt i kvartererne eller lejede en bil for at komme ud og se, hvad der var af muligheder. Og så fandt vi den her grund i Skodsborg. Det var et rigtig smukt sted. Det lå højt, og man havde udsigt over landbrugsarealerne, og mod øst kunne man se glimt af Sverige. Der lå også en spændende gravhøj med nogle store lindetræer, så det var et fantastisk areal både kulturmæssigt og naturmæssigt,” fortæller Inger Exner.

Det areal, som Inger og Johannes købte, var for stort til et enkelt hus og blev derfor udstykket til tre grunde. Inger og Johannes tog selv stykket med bronzealderhøjen, selv om det var det vanskeligste at bebygge på grund af de krav, der var forbundet med den fredede høj. Huset måtte ikke bygges for tæt på højen, og højen skulle fortsat kunne ses fra vejen. Det efterlod en smal og aflang byggegrund, tilmed med et markant fald i terrænet.

“Grunden og højen var den første betingende faktor for, hvordan huset kom til at se ud. Da vi byggede det på et statslån, var vi desuden underlagt nogle krav om, at det højst måtte være 130 kvadratmeter. Vi havde heller ikke selv for mange penge, så vi skulle så at sige økonomisere med hele situationen. Og så var det jo meget oplagt simpelthen at bygge to lange, parallelle mure og lægge et tag på tværs,” fortæller Johannes Exner.

Det enkle hus i tegl og træværk tilpasser sig elegant terrænfaldet fra gravhøjen ud mod vejen. I husets høje ende ud mod vejen er der bygget to etager, så der blev plads til en lille tegnestue i stueplan, og parret har udnyttet terrænfaldet til at skabe en højloftet og lys spisestue, som er i åben forbindelse med den hævdede opholdstue. Udformningen af huset og de forskudte plan skaber en tilsigtet relation mellem husets indre og haven og højen udenfor, fortæller Johannes Exner.

“Huset får fat i eksteriøret på alle fire sider, og der er nogle klare relationer, som passer til højderne. Man kan sige, at husets karakter er betinget af, hvad man kigger ud på. Vi syntes ofte, at arkitekter anså omgivelserne som noget, man skulle bygge på trods af. Det moderne hus er en stor og smart skulptur,

Den grund, som Inger og Johannes købte i 1960, var for stor til et enkelt hus og blev derfor udstykket til tre grunde. Inger og Johannes tog selv stykket med bronzealderhøjen, selv om det var det vanskeligste at bebygge.

Huset måtte ikke bygges for tæt på højen, og højen skulle fortsat kunne ses fra vejen. Det efterlod en smal og aflang byggegrund, tilmed med et markant fald i terrænet.

der kan ligge hvor som helst. Vi har forsøgt at arbejde med en mere nænsom samtale mellem huset og det omgivende, og de relationer, der findes, er funktionsbestemte. Om det så er ankomsten fra gadeniveau eller udsigten fra spisestuen,” siger Johannes Exner.

Funktion frem for alt

Johannes Exner er præstesøn, og indretningen af barndommens store præstegård i Randers giver genklang i huset i Skodsborg.

“I den ene ende soveafdelingen, i midten fællesskabet omkring spisestuen, og i den anden ende præstens arbejdsrum. Det er faktisk den samme rytme, der går igen i Skodsborg, og den har en logik og sammenhæng, som jeg godt kan lide. Den er smuk, fordi man hele tiden har en slags kontakt, men samtidig muligheden for at være sig selv,” forklarer han.

Husets grundplan bærer på flere måder præg af Inger og Johannes’ opvækst under sparsomme kår.

“Hjemmefra var vi vant til, at vi ikke behøvede at have alt, så derfor kunne vi godt klare os med nogle små rum. Når du går ind i et af børneværelserne,

Der er ikke megen spildplads i Exners hus. Værelsesgangen er kun 84 centimeter bred, men med smukt ovenlys. Murværket står hvid-malet med synlige fuger.

Grundens terrænfald er udnyttet til at skabe en hævet opholdstue, hvorfra der er et smukt kig ud over den højloftede og lyse spisestue.

har du et vindue lige foran dig med et kig ud til gravhøjen, og til venstre en seng – sengen bæres af væggen, så det er nemt at støvsuge under den. Rumets bredde på to meter er på den måde defineret af en sengs størrelse. Til den anden side har du et skab, og midt imellem en arbejdsplads, hvor du kan sidde ved et bord og kigge ud af vinduet. På den måde er der tre funktioner på seks kvadratmeter. Der er generelt ikke nogen spildte arealer. Den lille gang mellem soveværelserne er for eksempel kun 84 centimeter bred,” fortæller Inger Exner.

Det udtalte fokus på funktionalitet finder man lige fra de små detaljer til den grundlæggende plantegning. Huset er bygget op omkring to krydsende akser – én på langs af huset gennem det centrale opholdsrum og værelsesfløjen og én på tværs, der forbinder det centrale rum med køkken og bryggers. Akserne ender i vinduer eller glasdøre. På den måde blev der med enkle midler skabt et overskueligt hus, hvor travle forældre kan holde øje med børnenes leg på terrasserne og i haven.

Levende mure

Inger og Johannes Exners bygninger trækker altid tydelige tråde bagud i historien – og ikke bare i parrets egen. Mange af værkerne er spækket med referencer til forskellige dele af europæisk arkitekturhistorie. Det gælder også huset i Skodsborg og ét af husets karakteristika: det distinkte murværk.

Parret har brugt den samme type tegl i både huset, carporten og til terrassebelægningerne udenfor, hvilket både samler huset i sig selv og skaber sammenhæng med den omgivende natur. Inspirationen til denne måde at bygge på hentede Inger og Johannes på en studietur til middelalderlandsbyerne omkring Rom.

“Der havde vi oplevet Romana Campagna landsbyerne og den måde, man brugte ensartede materialer. Der ligger en stor styrke i den homogenitet, man kan opnå, når man begrænser materialerne til nogle få,” siger Inger Exner.

Johannes Exner uddyber:

“Når du går ind i huset i Skodsborg, går du gennem carporten med tegl i bunden, og du kommer ind i et vindfang af tegl. Så går du op ad en trappe af den samme type tegl, kommer en halv etage op og ind i huset, hvor du har tegl til begge sider. Inde fra huset får du så et kig ud mod gravhøjen, og der ligger en stor oplevelse i det sammenspil mellem teglen og naturen. Det har vi faktisk brugt meget siden.”

Murværket er kendetegnet ved brede, ujævne furer, der giver muren et særligt levende præg. Det skyldes den specielle teknik, som Johannes Exner nøje instruerede murerne i at bruge. I årene forinden havde han i forbindelse med studier kravlet rundt på loftet af en række danske middelalderkirker og med interesse noteret sig, hvordan de på indersiden af gavlen var muret og fuget i samme moment – i modsætning til den gængse metode, hvor man først murer, skraber mørtel væk og endelig fuger med en anden mørtel. Middelalderteknikken gik ud på at presse den overskydende mørtel tilbage mod fugen med murskeen, så den lukker fugen og beskytter teglstenen. Murværket på huset i Skodsborg er således et tidligt eksempel på et gennemgående træk i Exners arbejde, nemlig at de æstetiske præferencer

Husets køkken, der ligger i tæt forbindelse med det centrale opholdsrum og bryggerset, er det originale fra 1961 – blot forsynet med ny bordplade, ny vask, nyt armatur og nye hårde hvidevarer.

altid har sine rødder i noget funktionelt. Det samme gjorde sig gældende i resten af materialevalget. Det trykimprægnerede, ubehandlede fyrretræ, som beklæder husets gavle, spiller perfekt sammen med den gulgrønne tegl og naturen, men er i lige så høj grad valgt, fordi det var et enkelt og billigt materiale at bygge med.

Stærkt som en banegård

Sideløbende med, at Inger og Johannes planlagde deres eget hus i Skodsborg, vandt de deres første store projekt – Sct. Clemens Kirke i Randers. De havde indsendt et modigt bud, der placerede kirken på tværs af byggegrunden, så den skulle bygges ud over en skråning – ikke ulig huset i Skodsborg. Placeringen gav blandt andet mulighed for at skabe et unikt

spil mellem den lave, lukkede gavl ud mod vejen og den vældige åbning af kirkerummet med høje vinduer ud til udsigten over parken. Kirken skulle naturligvis bygges i tegl.

“Fordi det er det mest holdbare. Det skal være stærkt som en banegård, plejer vi at sige,” forklarer Inger Exner.

På grund af den dristige placering og udformning så menighedsrådet sig nødsaget til at spørge biskoppen om tilladelse, inden det blev besluttet at vælge Exners forslag.

Sct. Clemens Kirke blev for alvor startskuddet til parrets fælles tegnestue, som i 1958 blev grundlagt under navnet Arkitekter MAA Inger og Johannes Exner. Samtidig markerede projektet en begyndelse på den udforskning af kirkebyggeriet, som fyldte meget for parret i de kommende år.

Trappen fra spisestuen op til opholdsstuen er udført af murstens-klinker, mens gulvet i spisestuen er store, rektangulære ølandssten. Murværket er udført med en særlig teknik, som Johannes Exner nøje instruerede murerne i at bruge: En kraftig skrabe-fuge, der er muret og fuget i samme moment.

Allerede inden byggeriet af Sct. Clemens Kirke var gået i gang, begyndte parret nemlig at få betænkeligheder i forhold til, hvordan de skulle gribe kirkebyggeri som disciplin an.

“Vi følte os ikke sikre på, at vi vidste, hvordan en kirke egentlig burde se ud. Derfor tog vi på en rejse ned gennem Vesteuropa – en langsom rejse på to måneder – hvor vi ville finde sammenhængen mellem kirkerne fra Rom til Danmark,” fortæller Johannes Exner.

De vigtige sammenhænge

Behovet for at finde historiske sammenhænge og lade dem materialisere sig i nye byggerier er et generelt træk i Inger og Johannes' måde at arbejde på, og trangen til at trække tråde har ikke mindsket sig med årene.

Når snakken falder på kirkebyggeri, starter Johannes med at fortælle, hvordan han som barn sad under faderens prædikestol og betragtede sollysets vandring hen over kirkemuren under gudstjenesten. Der blev ét frø til interessen for kirkebyggeri sået, og et andet plantede faderen, da han indviede Johannes i sin økumeniske tankegang med fokus på det, der samler de kristne trosretninger, frem for det der skiller vandene.

Det var dog først, da tilfældet havde spillet med og skænket parret opgaven med Sct. Clemens Kirke, at trangen til at få en indgående forståelse for kirkebyggeri for alvor blev vakt. Udover rejsen gennem Vesteuropa førte det til omfattende studier, som i dag genfindes i bøgerne på reolhylderne i villaen i Aarhus.

Når Johannes fortæller, griber den ene tanke den anden. Trangen til at videreformidle sammenhænge får ham næsten per refleks op af Wegnerstolen og hen til papirstakkene på arbejdsbordet og reolernes bøger. Målrettet søger han efter de værker, der står som grundpiller i hans syn på kirkebyggeri.

En lille, laset udgave af arkæologen Ejnar Dyggves ”Aula Sacra Aula Sancta” med æselører og gule post-its stikkende ud alle vegne kommer på bordet. Han bladrer ivrigt, indtil han med et triumferende “Der!” peger på en skitse af den første kristne kirke – Dura-Europos i Syrien. Derfra bladrer

han og springer 300 år frem i historien til en skitse af oldkirken i Ravenna for at påpege den åbenlyse forskel på grundplanen i den første kirke og den store italienske basilika. Han fortæller om Dyggves teori om, at den kristne kirke havde overtaget byggeskikke fra kejserpaladserne og var endt med at indrette sig på en måde, som var mere velegnet til kejsertilbedelse end gudstjeneste.

“Det aflange rum i basilikaen havde til formål at lade folk gå op mod kejseren med deres gaver, men en prædiken fungerer håbløst i sådan et rum. Man kan jo ikke høre noget på grund af akustikken. Så hvad gjorde man? Man begyndte at synge i stedet for at tale,” forklarer Johannes Exner, inden han igen springer op af stolen.

“Inger, hvor er Rappe?” spørger han med henvisning til den svenske teolog Axel Rappe, der med bogen *Domus Ecclesiae* i 1962 begik et hovedværk om

Husets facade mod vejen er præget af to identiske vinduesrækker: Den øverste række til opholdsstuen og den nederste til husets store arbejdsrum, som dengang huset blev bygget, fungerede som Exners tegnestue.

moderne kirkearkitektur og samtidig skrev sig ind på en central plads i Exners forståelse af, hvordan en kirke skulle bygges.

“Det kan være, at Anna Mette har lånt den,” svarer Inger og afslører to ting.

Dels at passionen for arkitektur er løbet i lige linje til parrets børn – to af de fire er arkitekter – og dels, at Johannes har ret, når han siger, at Inger altid har været garant for det organisatoriske og praktiske overblik i parløbet.

At lave noget, der fungerer

Allerede to år inden Sct. Clemens Kirke blev indviet, vandt Exner-parret endnu en kirkekonkurrence – denne gang Nørrelandskirken i Holstebro. Her fik parret mulighed for at bruge alle de indsigter, de havde opnået over de seneste år. Det gjaldt ikke mindst Rappes begreb “circumstantes” (omkring-stående),

Den korte afstand til skellet og den fredede høj var bestemmende for, hvordan Exners hus kom til at se ud: En slank bygningskrop, der skærer sig baglæns ind i skrånningen og vokser ud mod vejen i dobbelt højde.

Al udvendigt træværk er trykkim-prægneret og ubehandlet, og de snedkerfremstillede vinduer er af ubehandlet fyrretræ.

som var et udtryk for, hvordan kirkerummet kunne indrettes, så præst og menighed kunne samles rundt om alteret i et mere udtalt fællesskab.

Resultatet blev en radikalt anderledes kirke. I modsætning til Sct. Clemens Kirke er Nørrelandskirken en rå, firkantet bygning “af demonstrativt enkel, prunkløs form, som mange måske nok vil synes er kedelig eller grim”, som Johannes Exner selv har udtrykt det i en tekst om Nørrelandskirken.

Det indre var derimod smukt og nøje koreograferet, så kirkerummet kom til at passe til gudstjenestens handlinger. Med Exners studier i baghovedet kan det måske virke som en stræben efter at vende tilbage til noget oprindeligt, men ifølge Inger Exner var udgangspunktet langt mere pragmatisk.

“Vi ville bare lave noget, der fungerede,” forklarer hun.

I starten af 1960'erne fik Exner-parret også en række restaureringsopgaver af landsbykirker, og der var travlhed på den lille tegnestue, som ret hurtigt måtte ansætte folk. Derfor rykkede de i 1962 ud af tegnestuen i huset Skodsborg og ind i lejede lokaler på Christianshavn.

Tre år senere var der bud efter Johannes Exner, da han blev tilbudt en stilling som lektor på den nystartede arkitektskole i Aarhus. Det blev hurtigt svært at forene arbejdet i Aarhus med et hjem i Skodsborg, så i 1966 rykkede familien, som på dette tidspunkt var vokset med to børn mere, tilbage til det jyske.

Huset i Skodsborg var i mange år lejet ud, fordi parret ikke helt ønskede at slippe muligheden for at vende tilbage.

“Da vi byggede huset i Skodsborg, så byggede vi for evigheden. Vi skulle jo bo der altid, men det blev så bare fem år,” siger Inger Exner.

Bygningen lever

Efter et par år som lektor på Arkitektskolen i Aarhus fik Johannes Exner mulighed for at opbygge sin egen afdeling med fokus på restaurering. Han kaldte den “Afdeling for restaurering, by- og bygningspleje”, og den lille “pleje”-tilføjelse fortæller meget om hans syn på feltet.

Tegltrappen fra carporten fører op til en højere liggende terrasse, hvortil der er udgang fra køkkenet.

Mathildehøjen

En stor oldtidshøj med ældgamle kandelaberlindetræer udgør en væsentlig del af husets have. Fra højens flade top er der en vidtstrakt udsigt over Øresund, mod Hven og Sverige.

Det fortælles, at højen var Struensees og Caroline Mathildes hemmelige mødested i sommeren 1771, hvor hoffet residerede på det nærliggende Hirschholm Slot. Parret yndede at opholde sig på dronningens egen lystejeendom, Frydenlund, nær Trørød, og på deres rideture mellem de to sommerslotte, skulle parret – efter sigende – have gjort ophold ved Mathildehøjen.

Sandsynligvis er der tale om en gravhøj fra bronzealderen. I bronzealderen blev gravhøjene gerne placeret et synligt sted f.eks. ved veje eller kyster, og bronzealderens gravhøje har i fordums tid ligget som perler på en snor langs Øresundskysten.

Der er dog ikke registreret udgravninger i højen på Højagervej, ej heller registreret fund af grave eller oldsager i eller ved højen, hvorfor den er svær at tidsfæste.

Mathildehøjen blev fredet i 1934.

På dette tidspunkt blev restaurering generelt sidestillet med at føre en bygning tilbage til det oprindelige, og det harmonerede dårligt med Johannes Exners opfattelse af, hvordan bygninger skulle behandles.

I 1964 havde han deltaget i den anden europæiske restaureringskonference i Venedig, og det charter, der kom ud af konferencen, rummer essensen af Johannes Exners restaureringssyn. En af de passager, han ofte henviser til, lyder: “[Restaureringens]...mål er at bevare og afdække monumentets æstetiske og historiske værdi, og den er baseret på respekt for de originale materialer og historiske kendsgerninger.”

Over de kommende år udvikler han sin egen restaureringsfilosofi, som roterer omkring en opfattelse af bygninger som levende væsener, der som et menneske fødes og gennemgår en bestemt forfaldscurve.

“En historisk bygning har levet et langt liv og lever fortsat et liv. Processen fortsætter, og man kan aldrig vende tilbage til det oprindelige.

Det første, der møder den besøgende på Højagervej 11, er den brede carport, den høje gavl og en naturgrund, som blot er afskærmet af en beskedent træindhegning – helt i husets ånd.

Huset har små vinduer i relativt store lukkede flader af sten og træ. Den gule teglstens lave format giver sammen med den kraftige, ikke afsyrede fuge karakter og tekstur til murværket.

Derfor irriterer ordet 'restauration' mig faktisk temmelig meget. Det betyder tilbageføring, og det er helt umuligt. Der er noget, vi kalder original substans, i et hus, og det er den mængde af materialer, der var, dengang huset blev skabt. Huset er altså kun originalt i det øjeblik, det skabes, for derefter vil der ske forandringer – både i de små detaljer og mere overordnet. Ligesom et menneske bliver gammelt, gør husene det, og det gør dem meget mere interessante. Det giver dem det, jeg kalder for fortælleleværdi," forklarer Johannes Exner.

Koldinghus' fortælleleværdi

I 1972 fik Inger og Johannes deres hidtil største opgave med restaureringen af Koldinghus. Tildelingen af opgaven forløb dog ikke gnidningsfrit. Vandene var delt mellem dem, der ville føre Koldinghus tilbage til udseendet, inden den ødelæggende brand i 1808, og dem, der ville lade det stå.

“Hvis man skulle tilbageføre det, ville det bare blive kedeligt, og man ville alligevel ikke kunne genskabe det originale. Vi ville ikke røre ved det eksisterende af respekt for bygningens fortælleverdi,” siger Johannes Exner. Trods modstanden fik Exner lov til at gå i gang med opgaven, der endte som et kompromis, og over de næste to årtier fik parret mulighed for at udfolde deres restaureringsfilosofi i den størst mulige skala. Exners tilgang til arbejdet kommer blandt andet til udtryk i den måde, som nye elementer er tilføjet bygningen. De adskiller sig i materialevalget tydeligt fra den originale bygning og berører den kun, hvor det er strengt nødvendigt.

“Vi ville holde afstand til det gamle, så der er luft imellem. Udover den visuelle virkning løser det også en af de store problemstillinger ved restaureringer, nemlig at tilføjelserne har det med at rive det gamle i stykker med tiden,” forklarer Johannes Exner.

Det originale køkken er snedkerfremstillet og hvidmalet. Også grebene er de originale.

Lysindfaldet gennem de rumhøje glaspartier i spise-stuen indbyder til aktiviteter omkring det lange bord.

Exners forkærlighed for murværk blev i høj grad næret under arbejdet med Koldinghus, hvor den unikke gamle ruinmur er et centralt element.

“Vi satte stor pris på den ruinmur. Den er så spændende og er blot blevet mere interessant med tiden. Det er jo også det samme fokus på den interessante mur, der gør sig gældende både i vores kirker og i huset i Skodsborg,” fortæller Inger Exner.

Koldinghus er ofte blevet betegnet som parrets største bedrift, og den betegnelse vedkender de sig gerne.

“Det var en stor opgave med et internationalt snit, hvor vi fik lov at give vores bidrag til en mangeårig problematik om, hvordan man skal lave bevaringsarbejde. Det var skønt at have mulighed for at arbejde på det så længe, og Koldinghus blev en stor bekræftelse på mange ting i vores syn på arkitektur,” forklarer Johannes Exner.

Den fælles identitet

Som på alle andre projekter stod de side om side med arbejdet på Koldinghus, og hvis der har været én særligt definerende faktor for deres karriere, har det været parløbet både fagligt og privat.

Hvis man på internettet søger information om enten Johannes Exner eller Inger Exner, så finder man det samme resultat: "Inger og Johannes Exner". Som en naturlig konsekvens af at have levet og arbejdet sammen i mere end et halvt århundrede, er deres historier filtret så grundigt ind i hinanden, at det er vanskeligt at beskrive dem hver for sig.

Udefra set ligner det en sammensmeltning af arbejdsliv og privatliv, og sådan har Inger og Johannes også selv oplevet det.

Fra bronzealderhøjen, der er omkranset af meterhøje kandelaber-lindetræer, er der et flot kig ned mod huset.

Fra den lange gang i værelsesfløjen er der udgang til en sydvendt terrasse, belagt med tegl.

“Det kan ikke lade sig gøre at skille det ad. Vi har satset meget på den fælles identitet, og den har spillet en enorm rolle for os. Det har været en stor styrke og en kilde til inspiration,” siger Johannes Exner.

“Ja, der er en stor værdi i at kunne dele en fælles passion, som den vi har haft,” supplerer Inger Exner.

De er forskellige af sind, og Johannes har altid været den udfarende og kreative kraft, som tegnede tegnestuen udadtil, mens Inger har været organisatoren. De har dog altid været forenede i diskussionen om, hvordan de konkrete opgaver skulle løses.

“Vi kender jo hinanden særdeles godt, og vi kan sige ting, som man ikke vil kunne sige til andre. Det ligger der en stor frihed i – en frihed til at ytre sig. Vi

har forskellige temperamenter og opfattelser af mange ting, men vi har altid haft meget ud af at drøfte tingene,” siger Johannes Exner.

De konstante drøftelser har styrket samhørigheden og været afgørende for et gennemgående træk i parrets lange karriere, nemlig modet til at træde ud af tidens gængse strømninger. Det slog igennem allerede, da de skulle vælge materialer til huset i Skodsborg, og fortsatte over de distinkte kirkebyggerier til deres syn på restaureringsarbejde.

“Det har givet en vis ro at være enige. At kunne kigge på hinanden og sige, vi holder bare fast ved det her. Det er i høj grad værdien ved at være to, og det har på mange måder været fundamentet i livet for os,” siger Johannes Exner.

Fra de høje vinduer i spisestuen strømmer lyset ind i huset, og samtidig åbnes huset ud mod haven, hvilket altid har gjort spisestuen til husets naturlige omdrejningspunkt.

Af lektor, arkitekt, Ph.D.
Thomas Bo Jensen

Epilog: Imellem det reaktionære og det progressive

Huset på Højagervej markerede starten på Exner-parrets tilgang til arkitektfaget, og husets murværk er et tidligt eksempel på et træk, der blev gennemgående i Exners senere arbejde, nemlig at de æstetiske præferencer altid har sine rødder i noget funktionelt.

Inger og Johannes Exners betydning for dansk arkitektur skal ikke undervurderes. De er generelt blevet opfattet som lidt aparte og lovlig excentriske i deres formsprog til at blive indskrevet i forreste linje af dansk arkitektur. Der er da heller ingen tvivl om, at parret er gået deres egne veje med deres fag. Betragter man Exners produktion lidt mere fra oven, bliver det dog hurtigt klart, at de ikke har stået alene i deres samtid. Man kan således pege på flere arkitekter i landene omkring Danmark, hvis arbejder har stærke mindelser om Exners arkitektur. Slægtskabet findes især inden for den mere tilbageholdende og upågtede del af arkitekturen, den del, som tyskerne betegner “*das andere Moderne*” (det andet moderne).

Inger og Johannes' vigtigste forbillede var den enfoldige svenske arkitekt Sigurd Lewerentz. Men der er også flere andre navne, der trænger sig på, når Inger og Johannes skal gøre status over dem, de betragter som deres ligesindede. De er alle en del af 'familien', som Johannes Exner siger. Flere 'fami­liemed­lemmer' er kommet til sent, som f.eks. den jævnaldrende tyske arkitekt Heinz Bienefeld, hvis meget beslægtede værker parret først blev opmærksomme på, da de var fyldt 80! Til 'familien' hører kun få danske arkitekter, hvoraf den vigtigste er Mogens Koch, som Johans arbejdede for – både på Kochs egen tegnestue og på Kunstakademiets Arkitektskole, hvor Koch var professor.

Under deres studietid var Inger og Johannes ellers mest grebet af den abstrakte Bauhaus modernisme, som var toneangivende på det tidspunkt. Mogens Koch blev betragtet som lidt gammeldags, og hans reservede personlighed tiltrak ikke mange studerende. Koch hørte til holdet af "reaktionære"

Arbejdet med deres eget hus blev startskuddet på Exnerparrets livslange fascination af teglstenens æstetik og murværkets muligheder.

lærere, som blev foragtet af de “progressive”. Da Johannes som færdiguddannet arkitekt ved et tilfælde fik tilbudt arbejde hos Mogens Koch, begyndte han at fundere over dette skarpe skel imellem de progressive og de reaktionære, som det akademiske miljø holdt i hævd. Koch selv var helt uanfægtet af dette prædikat. Han kunne bruge dage på at tænke over et tilsyneladende lille problem, som f.eks. et murstensforbandt, en profil på en bogreol eller en særlig lukkemekanisme til et skab.

Et par år efter blev Inger og Johannes opmærksomme på Sigurd Lewerentz. Det var i maj 1960, midt under opførelsen af deres eget hus i Skodsborg. Sammen var de taget til en konference om kirkebyggeri i Stockholm. Ved den lejlighed besøgte de den netop indviede Markuskyrkan, tegnet af den da 75-årige Lewerentz. “Vi fik et chok”, erindrer Inger. Det de så, var et værk af en helt anden tyngde end tidens udtryk. Radikalt moderne, men samtidig gennem-

syret af historisk fylde. Den rå og meget sanselige måde, hvorpå Lewerentz anvendte materialerne, gjorde et uudsletteligt indtryk. Oplevelsen bekræftede parret i, at de var på rette spor med deres eget hus i Skodsborg. Der var en alternativ vej imellem det progressive og det reaktionære, som de selv ubevidst var slået ind på, men som de nu blev bekræftet i, var det rigtige for dem. Det moderne og det historiske var ikke nødvendigvis modsætninger, men nødvendige følgesvende, hvis man ville skabe noget af virkelig betydning.

1960 var i det hele taget et afgørende år for Inger og Johannes' karriere. Det var også året, hvor der for alvor kom gang i deres restaureringsopgaver, og hvor de vandt konkurrencen om Nørrelandskirken i Holstebro: denne simple kubiske murstensklods med det sitrende stemningsfulde indre. Nørrelandskirken blev starten på en serie kubiske kirker, der brød radikalt med dansk kirketradition. Et karsk ydre som ramme om et indre, hvor mennesket og det

Huset er omgivet af en naturgrund, som gennem alle årene har fået lov at leve sit eget liv. En skrånende eng med vilde blomster, skyhøje kandelabre af lindetræer og lædannende bøgehække i sirlige mønstre, kun brudt af den slanke og prunkløse bygning, som nærmest gror op af jorden.

sociale samvær kom i centrum, og hvor lysets iscenesættelse af rummet blev dyrket med eksakt præcision, som var det et neolitisk gravmonument. Der hersker ingen tvivl om, at Exner-parret har sat et markant og fornyende aftryk på dansk kirkebyggeri. I den store sammenhæng er Exners kirker dog også del af en international tendens, der begyndte i efterkrigstidens Tyskland, men først kom til Danmark i løbet af 1960'erne – med Exners som frontløbere.

På restaureringsområdet har Exner-parret ligeledes omsat en samtidig international tendens til dansk grund. Deres transformation af Koldinghus fra slotsruin til museum er fuldkommen unik på verdensplan. Der findes intet værk i den skala, der med så stor konsekvens forfølger ideen om på den ene side, en konsekvent bevaring af det eksisterende og på den anden side, et markant nyt tilføjet lag. I Koldinghus har alt sundt materiale ret til at eksistere. Selv de uheldige reparationer med stålband og betonarmering fra tidligere restaureringer er bevaret. På lige fod med originalmaterialet og det selvgroede græs på ruilmurene er disse elementer ligeværdige dele af bygningens komplekse 'fortællerværdi'. Det nye lag, der er tilføjet i form af de dekorative limtræssøjler og de nedhængte gangbroer, er så markant, at det paradoksalt nok tenderer til at overdøve det eksisterende. Men det er alt sammen udført som præfabrikerede elementer, monteret på stedet. Det hele kan skilles ad igen og genbruges til andre formål, hvis man engang skulle ønske det. Det ligger i konceptet om absolut 'reversibilitet'. Men det er også et skoleeksempel på den frugtbare sammenhæng imellem det 'reaktionære' og det 'progressive', som Exner-parret har forfulgt igennem hele deres karriere.

Huset i Skodsborg markerer starten på denne tilgang til arkitektfaget. Men det ville være synd at kalde dette hus for reaktionært. Dertil er de traditionelle elementer såsom murværket, træværket, taghældningen og planløsningen udført alt andet end reaktionært. Vi skal frem for alt anerkende Exners eget hus og mange af de følgende værker som suveræne eksempler på, at dyb bygningskulturel indsigt kan omsættes til moderne klassikere. Klassikere, der måske ikke ved første øjekast påkalder sig opmærksomhed, men som med tiden sætter sig fast som en betydningsfuld del af bygningskulturen. Tiden arbejder med andre ord for Exners sag.

english Summary

Danish architects Inger (born 1926) and Johannes Exner (born 1926) are well known and respected for their restoration work, and the two have made significant contributions to Danish architectural history. Both in their thirteen Danish churches and their famous restorations, many references can be traced back to one of the couple's first joint projects, their own house in Skodsborg, erected in 1961 and, in its day, a pioneer in Danish detached home building, combining both tradition and renewal.

Built with traditional Danish brick, stone and wood, but with simplicity and the consistent use of a few selected materials, the building challenged the way detached homes in the 50's and 60's often imitated bourgeois villas of the early 1900's, with primly architruved doors and windows, painted skirting boards and reception rooms which were more finely appointed than the bedrooms.

There are few houses in Denmark of which it can be said: here starts a new chapter in Danish architecture. The Exners' home is one of them, and their house became the prototype for a whole range of detached houses which sprang up during the 70's. Houses which adopted the same consistency and simplicity.

At the same time, the house in Skodsborg marked the start of the Exner's characteristic approach to architecture, and the house's brickwork, woodwork, roof pitch and plan remain an outstanding example of how to translate a profound understanding of building styles into a modern classic. The Exners only lived in the house for five years, but fortunately, subsequent tenants and owners made hardly any changes, so when Realdania Byg bought the property in autumn 2013, only a few items needed to be reinstated.

About the house

The house has 159 square metres of floor space over three levels, smoothly following the contours of the 1753 square metre plot, complete with scheduled Bronze Age tumulus in the back garden. The house is organised around two intersecting axes – one passing lengthways through the house via the central living room and bedroom wing, and one at right-angles, connecting the

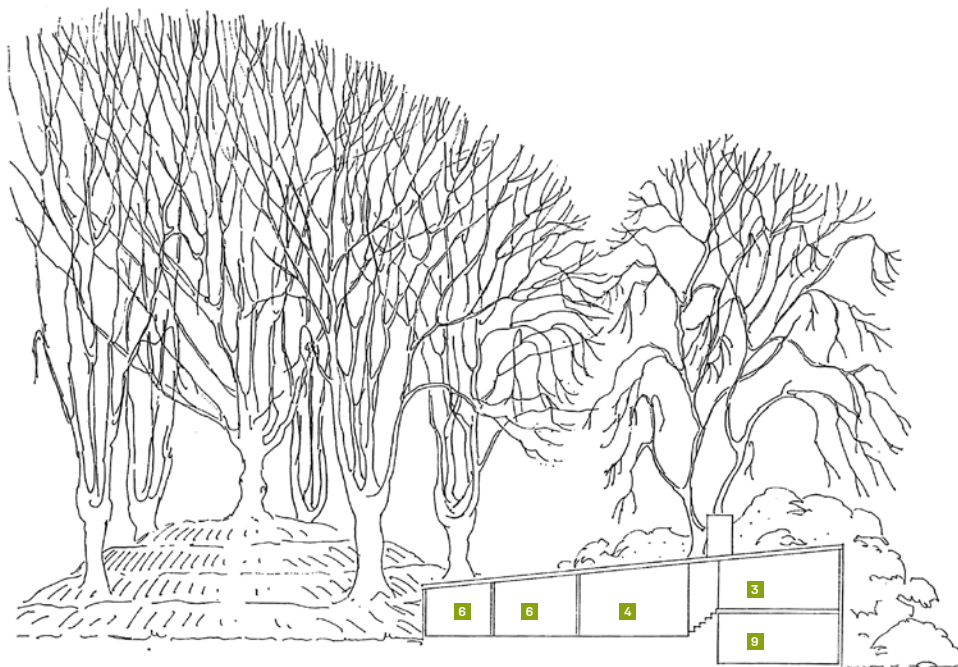

The Danish architects Inger and Johannes Exner's house in Skodsborg marked the start of their characteristic approach to architecture, and the house's brickwork, woodwork, roof pitch and plan remain an outstanding example of how to translate a profound understanding of building styles into a modern classic.

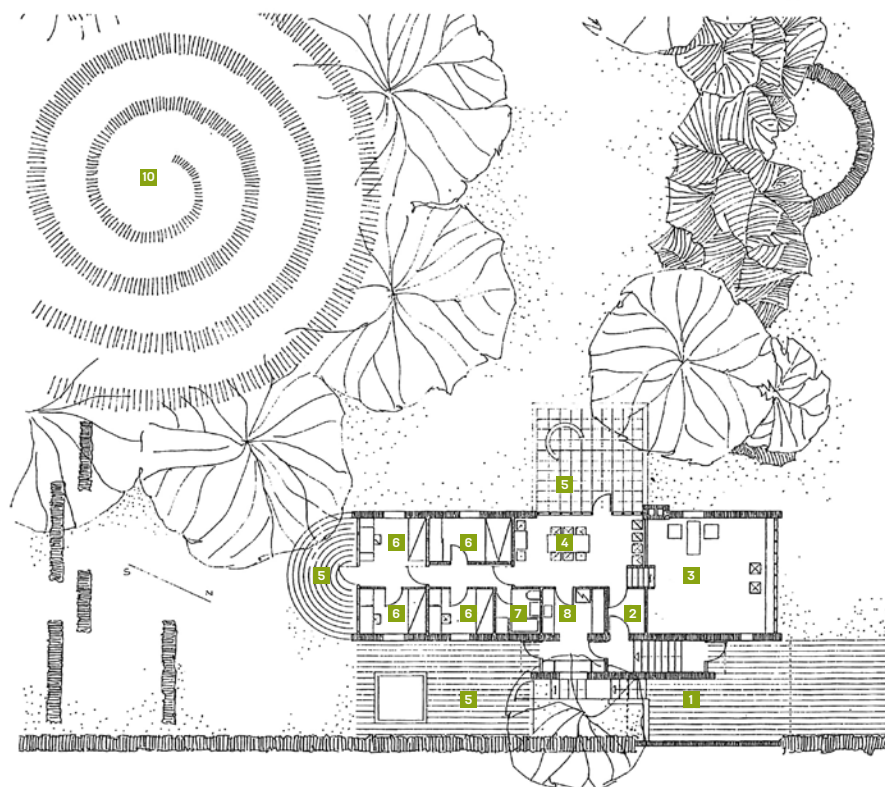
central room with the kitchen and utility room. The axes are terminated by windows or glass doors.

At the high end of the house, towards the road, there are two storeys, originally providing space for a small studio at ground level, while exploiting the falling ground to create a bright and high-ceilinged dining room, with an open connection to a raised living room.

The materials used for the house are brick, stone and wood. The same type of brick is used for the house, carport and terrace surfaces, and the brickwork is characterised by wide, uneven joints, giving unusual life to the walls. The pressure-impregnated unpainted pine on the gable ends is a perfect partner for the grey-green brick and the surrounding greenery.

Exners hus er 159 m² stort og i tre plan. Huset følger grundens terræn og har derfor en markant høj gavl mod vejen, hvor der i forbindelse med hoveddøren er en åben overdækket garage. Det nederste plan blev oprindeligt anvendt som tegnestue, i dag anvendes det som beboelse. På det mellemste plan ligger entre, spisestue, køkken og grovkøkken/ bryggers samt soveværelser og badeværelse med fordelingsgang. Fra spisestuen fører en trappe til det øverste plan, som består af en stor opholdsstue med kig ned til spisestuen.

Plan og snit

- 1 carport
- 2 garderobe
- 3 opholdsstue
- 4 spisestue
- 5 terrasse
- 6 soveværelse
- 7 bad & toilet
- 8 køkken
- 9 arbejdsværelse
- 10 bronzealderhøj

UDPLUK AF INGER OG JOHANNES EXNERS BYGGERIER

Eget hus, Skodsborg, opført 1961
Sankt Clemens Kirke (Randers Kommune) opført 1961-63
Haslev Seminarium, opført 1961-67
Hald Ege Kirke i Viborg, opført 1964-67
Nørrelandskirken i Holstebro, opført 1965-69
Præstebro Kirke i Herlev, opført 1965-69
Islev Kirke ved København, opført 1968-70
Jens Nielsen og Olivia Holm-Møller Museet i Holstebro, opført 1971-78
Gug Kirke ved Aalborg, opført 1971-72
Koldinghus, restaureret 1972-94
Nørre Uttrup Kirke i Hvorup Sogn, opført 1975-77
Kapellerne ved Tjæreborg Kirke, opført 1977-82
Sædden Kirke i Esbjerg, opført 1978
Sognegården Christianskirken i Lyngby, opført 1979-82
Sognegården ved Elsted Kirke i Lystrup, opført 1979-82
Sognegården ved Trinitatis Kirke i København, opført 1979-83
Opstandelseskirken i Albertslund, opført 1984
Sognegården ved Mølholm Kirke i Vejle, opført 1987-92
Sognegården ved Kristrup Kirke i Randers, opført 1991-92
Lyng Kirke, opført 1993-94
Sognegården ved Søllerød Kirke, opført 1993
Skæring Kirke i Århus, opført 1994
Virklund Kirke i Silkeborg, opført 1994
Ølby Kirke i Køge, opført 1997
Sognegården ved Viborg Domkirke, opført 1999

© 2. oplag, juni 2018

Inger og Johannes Exners eget hus

ISBN 978-87-92230-98-0

Udgivet af: Realdania By & Byg

Tekst og redaktion: Kommunikationsrådgiver og journalist Brian Stræde; lektor,
arkitekt, Ph.D. Thomas Bo Jensen og Realdania By & Byg

English summary translated by LanguageWire

Layout og tryk: OAB-Tryk ApS, Odense

Forsidefoto og bagsidefoto samt fotos side 28, 29 og 35: Ole Meyer

Øvrige fotos: Lars Gundersen

Sort/hvide fotos er udlånt af Inger og Johannes Exner

Bygninger er en del af vores kulturarv.
Et håndgribeligt levn, som vores forfædre har givet
videre, og som vi er forpligtet til at værne om.

Realdania By & Byg A/S er et ejendomsselskab for
udvikling og bevaring. Selskabets formål er at
opbygge og formidle en samling af gode eksempler
på byggestil og arkitektur fra forskellige
tidsperioder og egne i Danmark samt at investere
i udviklingen af eksperimenterende nybyggeri.
Realdania By & Byg er et helejet Realdaniaselskab.

Se mere på www.realdaniabyogbyg.dk